

ШКІЛЬ СВІТЛАНА,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії

Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СУЧАСНА КРИТИКА ПРАВОСЛАВ'Я В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

У статті розглянуто тему сучасної критики православ'я в Росії. Представлена детальна картина феномену релігійної критики в умовах сучасного соціокультурного дискурсу, проаналізовано декілька провідних напрямків критики православ'я як із боку представників самої церкви, так і з середовища представників світського суспільства.

Ключові слова: православ'я; сучасність; Росія; РПЦ; православна церква; критика.

Постановка проблеми. Для кращого розуміння феномену критики православ'я варто зазначити, що критика релігії відіграє дуже важливу роль у формуванні як релігійної апологетики, так і соціокультурного дискурсу, пов'язаного з релігійною проблематикою. З одного боку, критика релігії стає оригінальним виявом культури сьогодення, що кидає виклик релігійній традиції й інституціям. З іншого, сама поява цього явища свідчить про пошук шляхів осучаснення релігійних традицій та нових форм взаємодії між релігійними інституціями й сьогоденням.

В актуальній ситуації з православ'ям у Російській Федерації маємо справу з явищем, що вбирає в себе всю суперечливість сучасного російського суспільно-політичного дискурсу. Складний досвід церкви в роки радянської антирелігійної політики, занепад оригінальної духовної традиції та суспільно-політичні зміни двох останніх десятиліть відіграли визначну роль у процесі формування релігійної палітри сучасної Росії. Усі названі обставини спричинили певне зрушення російського православ'я в бік релігійного фундаменталізму. Результатом впливу вищезгаданих чинників стала зміна як внутрішньої церковної політики, так і наративів, якими послуговується церква. Характерний для сучасного російського православ'я поворот до релігійного фундаменталізму охарактеризувався проникненням у церковне та біляцерковне середовище консервативних, монархічних та антиглобалістських тенденцій. Використання ідеологічних конструктів на кшталт "російського світу", "симфонії духовної та світської влади", "окремої цивілізації" та особливо "Москва - Третій Рим" на рівні вищої церковної ієрархії викликає систематичну критику як із боку окремих представників самої РПЦ, так і представників світського суспільства.

Питання критики православ'я в сучасній Росії нерозривно пов'язане із загальнополітичними процесами в країні. Дев'яності роки минулого століття - час значних політичних та соціальних зрушень на теренах пострадянського простору, загальний плин подій, серед яких розпад ідеологічної системи та трансформації в напрямку демократизації суспільства та влади, суттєво контрастував з обранням церквою консервативним курсом. Така дихотомія спричиняла певний суспільний конфлікт, що виявив себе в критиці на адресу православної церкви з боку суспільства. Цей конфлікт активізувався на тлі проголошення свободи слова в пострадянській Росії. Ситуація почала докорінно зміню-

ватися лише з трансформаціями політичного курсу російської влади. Збільшення державного контролю у сфері ЗМІ та рух керівництва держави в бік авторитарності почали співпадати з прийняттям РПЦ консервативним напрямком, наслідком чого стало зближення церковної та державної влади, що проявилось в проголошенні відродження "симфонії". Ці процеси були тісно пов'язані з внутрішньою політикою церкви часів патріархів Олексія II та Кирила. Дослідження розвитку критики процесів у середині самої церкви, що відігравали значну роль у суспільно-політичному житті, дає змогу краще зрозуміти як внутрішньоцерковні трансформації, так і відносини церкви зі світським суспільством. Важливо зазначити, що різні напрямки критичної риторики найчастіше зосереджуються на ряді основних питань. По-перше, це питання використання ідеологічних кліше, внутрішнього політичного консерватизму, економічної та політичної активності церкви, підтримки фундаменталістських угруповань (насамперед, православних активістів). Слід звернути увагу, що в контексті широкої феноменології критики сучасного російського православ'я ці питання стають актуальною проблемою наукового дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій. На сучасному етапі проведено широке критичне дослідження діяльності РПЦ в останні десятиліття, хоча слід зазначити, що більшість публікацій із цієї теми описують період від 1991 до 2010 років. Спектр напрямків цих досліджень доволі різноманітний - від суто наукового до науково-популярного та публіцистичного. Водночас рівень розробки дослідження самої критики залишається доволі низьким. Серед провідних дослідників сучасного православ'я, чиї роботи мають критичний характер, варто зазначити М. Мітрохіна, О. Верховського, А. Мітрофанову та К. Костюка. Крім того, критичному огляду діяльності РПЦ в останні десятиліття присвячена велика кількість публікацій у ЗМІ. З огляду на те, що саме питання сучасної критики православ'я в Росії потребує серйозного дослідження, варто зазначити, що вивчення цього питання ставить перед дослідниками широкий спектр перспектив, які потребують подальшої розробки.

Мета статті. Оскільки релігійні та загальнополітичні процеси в сучасній Росії мають суперечливий характер, сучасна критика православ'я набуває високого рівня актуальності як суспільний дискурс. Водночас зв'язку з низьким рівнем дослідження сучасної крити-

ки православ'я в Росії, варто розробити феноменологію цього питання, дослідити магістральні напрямки розвитку критичної риторики та встановити загальні характеристики кожного з них. Також необхідно дослідити методи виявлення критичного до православ'я дискурсу та його соціокультурне підґрунтя.

Виклад основного матеріалу. Сучасна критика православ'я в Росії - характерне явище соціокультурного ландшафту, що наочно відображає широкий спектр протиріч, які склалися в останні десятиліття в цій країні. Найважливішим для розуміння критики сучасного православ'я в Росії є факт того, що на цьому етапі в суспільному та церковному дискурсах майже немає критики православного віровчення та рудиментарно представлена критика православної обрядової практики. Магістральний напрямок сучасної антиправославної риторики - церковне життя, політична, економічна та соціальна активність РПЦ. Умовно всю критичну до православ'я риторику можна поділити на дві групи: зовнішню та внутрішню. Джерелом першого типу критики стають представники секулярного суспільства та послідовники інших релігійних традицій. А от другий тип критики відображає тенденцію до недовіри з боку послідовників православ'я. Більш детальний розгляд цієї типології дає змогу виділити декілька головних форм критики сучасного православ'я в Росії, а саме:

- із середовища представників світського суспільства, науковців, освітян, антиклерикальних громадських діячів, журналістів та представників інших релігійних традицій;

- із боку різних напрямків та рухів у самому православ'ї (модерністські, консервативні й фундаменталістські напрямки);

- із табору представників альтернативних до магістральної церкви (РПЦ) церковних структур (старообрядці, РПАЦ, РПЦЗ(А), ІПЦ та ін.).

Для кращого розуміння цього феномену варто відзначити, що критика православ'я в сучасній Росії має значне історичне підґрунтя. Певною мірою показовим у цьому відношенні є протистояння між церквою та письменником Львом Толстим, що мало місце наприкінці XIX століття та призвело до широкого суспільного резонансу й відлучення митця від церкви. Причини цього протистояння приховувалися в послідовній критиці як обрядових та бюрократичних особливостей тогочасної церкви, так й окремих елементів православного віровчення. Наступним етапом розвитку релігійної критики стали радянські часи. Окрім репресивних заходів проти представників церкви, на теренах СРСР була розгорнута широка пропагандистська антирелігійна компанія, яка то активувалася, то знову згорталася з огляду на внутрішньополітичні процеси в СРСР. Із розпадом радянської системи вплив державної ідеології в суспільно-політичному дискурсі поступово почав зменшуватися, що стало причиною активізації православ'я в соціальному та культурному просторі. Демократизація 1990-х років відкрила нові шляхи суспільної активності не тільки для релігійних інститутів, але й для широкого загалу суспільно-політичних формувань і мистецьких напрямків. Свобода слова, значний вплив світської західної культури та культури постмодернізму на російський суспільний дискурс виявив із часом нову проблематику, загострення якої призвело до конфлікту між церквою й секулярним суспільством та викликало новий шквал критики в бік православ'я.

Саме повернення релігії до соціальної сфери й стало основним напрямком антиправославної полеміки в наукових, мистецьких колах і ЗМІ з кінця 1990-х років

[4]. Цей конфлікт виявлявся через декілька характерних для сучасного російського православ'я особливостей, зокрема через значний вплив на загальноцерковне життя та офіційну полеміку церкви фундаменталістських кіл та угруповань, тенденцію до зближення РПЦ з органами державної влади, спроби церкви організувати релігійні курси в рамках шкільної навчальної програми та впливати на наукові процеси в РФ, через провокаційну (інколи навіть погромну) діяльність підконтрольних церкві груп православних активістів. Для детальнішого розуміння феномену світської критики зовнішньої церковної політики в сучасній Росії слід розглянути декілька яскравих прикладів протистояння між церквою та секулярною громадськістю.

У такому ключі основним напрямком критичної риторики з боку представників світського суспільства стає звинувачення церкви в нехтуванні рядом конституційних положень РФ, зокрема змістом статей 13 та 14. Стаття 13 стверджує, що в Російській Федерації визнається ідеологічне різноманіття та жодна ідеологія не може встановлюватися як державна чи обов'язкова. 14 стаття наполягає на тому, що РФ - світська держава, жодна релігія не може встановлюватися як державна чи обов'язкова, а релігійні об'єднання відділені від держави та є рівними перед законом [3]. Апеляція до цих статей представниками світської громадськості найчастіше здійснюється у зв'язку з прийняттям ряду законів, що виділяють православ'я серед інших традиційних для Росії релігій та наполягають на його особливому статусі. До такого роду законодавчих актів належить Федеральний Закон "Про свободу совісті та релігійні об'єднання", що підносить православ'я на тлі інших конфесій, поширених на території Росії, та надає йому привілейованого статусу [9]. Саме на підставі прецеденту цього законодавчого акта в церковних колах виникла ініціатива розробки релігійного спецкурсу для державних навчальних закладів. Спецкурс отримав назву ОПК ("Основи православної культури"), а ідея його впровадження викликала значну суспільну критику. Обговорення перспектив уведення цього спецкурсу в державній школі продовжувалося більше десяти років. Зважаючи на суперечливий характер цього предмету, на сьогодні Міністерство освіти РФ проводить експериментальне впровадження основ православної культури в школах деяких регіонів Росії. Варто зазначити, що в більшості випадків викладання ОПК має або факультативний характер, або потребує збору підписів батьків учнів шкіль, у яких він запропонований для викладання. Крім того, у вигляді альтернативи "православної культури" Міністерство освіти пропонує учням та їхнім батькам змогу вибрати вивчення основ інших "традиційних конфесій" або ж курсу "Основи світської етики" [5].

Попри те, саме державна та церковна ініціативи з уведення ОПК до шкільної програми змусила багатьох представників наукової спільноти підняти резонансну дискусію, своєрідним апофеозом якої став так званий "Лист десяти академіків" від 22 липня 2007 року, адресований президенту РФ В. Путіну. Авторами листа стали провідні російські дослідники в галузі точних та природничих наук (Є. Александров, Ж. Алфьоров, Г. Абелев, Л. Барков, А. Воробйов, В. Гінзбург, С. Инге-Вечтомов, Е. Кругляков, М. Садовський, А. Черепашук). У своєму зверненні академіки РАН зазначили, що втручання церкви у функціонування державної освіти - очевидне порушення Конституції країни. Крім того, на їхню думку, недопустимим є проникнення церкви в збройні сили та висвітлення в ЗМІ релігійних церемоній за участю високопоставлених представників влади. Приклади такого

активного проникнення релігії до світської сфери, на думку академіків, є проявом активної клерикалізації Росії. Також автори листа зазначили, що особливої уваги, на їхнє переконання, потребує заява представників церкви про те, що сформована в радянський час монополія матеріалістичного бачення світу нарешті припинилася в російській освітній системі. Саме цей момент, на думку відомих учених, і є прямим нападом на фундаментальні засади науки, яка базується на матеріалістичному світогляді. Іншими важливими напрямками зазіхання церкви на світський характер вищої освіти стає ініціатива з уведення спеціальності "теологія" до державного переліку наукових спеціальностей ВАК [8].

Другим вектором критики, спрямованої на РПЦ з боку представників світського суспільства, можна назвати економічну та політичну діяльність церкви. Провідним дослідником економічної діяльності РПЦ виступає відомий російський публіцист та соціолог релігії Микола Митрохін. У своїх працях він висвітлює не лише питання економічної діяльності РПЦ, а і її соціального розвитку, зміни внутрішнього складу церкви, розвиток ідеологічного дискурсу, еволюцію феномену взаємодії церкви і влади. Більшість його досліджень були присвячені економічній та соціальній діяльності церкви в 1990-ті роки. Важливо зазначити, що аналітика, яку розробив М. Митрохін, не втрачає актуальності й сьогодні. На його думку, за 1990-і роки РПЦ втратила свій шанс вписатися в сучасний світ, стати одним із ключових інститутів громадянського суспільства, що формується в Росії та інших державах пострадянського простору. При загальному антидемократичному тренді в політиці Росії РПЦ поступово стала важливою складовою консервативної державної націоналістичної ідеології [7]. Питання політизації православ'я яскраво висвітлене в праці публіциста та правозахисника Олександра Верховського "Політичне православ'я. Російські православні фундаменталісти та націоналісти, 1995-2001 роки". Ця публікація присвячена розвитку політичного дискурсу в церковних та біляцерковних колах у 90-ті роки ХХ століття, впливу націоналістичних рухів на церковне життя та внутрішні політичні процеси РПЦ. О. Верховський зазначає, що вплив націоналістичного, консервативного й монархічного дискурсів, які активно використовувалися деякими офіційними представниками церкви та поширювалися в церковних та прицерковних ЗМІ в останні двадцять років, спричинив появу унікального феномену, характерного лише для релігійності пострадянського простору, - політичного православ'я [1, с. 26-28].

Варто також зазначити, що критика православ'я - актуальний тренд російського ліберального суспільно-політичного дискурсу. Серед світських публіцистів, що виступають на антиклерикальних й антирелігійних позиціях, особливо відзначається відомий російський журналіст Олександр Невзоров, який регулярно виступає в ЗМІ, веде власну інформаційну колонку на популярному порталі snob.ru та програму "Уроки атеїзму" в мережі Youtube. О. Невзоров будує свою риторику на принципах поширення позитивістського підходу до наукових знань, робить акцент на необхідності популяризації та вивчення природничих наук. Виступаючи як популяризатор науки, журналіст нерідко зазнає значної критики як із боку представників церкви за провокаційний характер риторики, так і з середовища академічних науковців за недостатній рівень знань і популістський підхід до природничих наук.

Певною мірою відрізняється від сучасної секулярної критики православ'я критика внутрішньоцерковна.

Незважаючи на те, що офіційна РПЦ наполягає на власній монолітності як помісної православної церкви та не визнає наявності внутрішніх угруповань та течій, поділ мирян та духовенства за певними ідеологічними чи політичними принципами неодмінно має місце. За класифікацією М. Митрохіна, таких напрямків серед духовенства й віруючих три: фундаменталісти, модерністи (ліберали) й традиціоналісти [6, с. 209]. Досить часто представники окремих напрямків критикують своїх опонентів. Місцем виявлення цієї критики стає як внутрішньоцерковний інформаційний простір (церковна періодика, проповіді), так і широкий загал світських засобів масової інформації. Напрямки критики в цьому разі відрізняються за характерним політичним принципом: риторика ліберально налаштованих священників та віруючих спрямована на критику консервативного суспільно-політичного курсу РПЦ, політизацію церковних нарративів, використання ідеологічних конструктів на кшталт "російський світ", "симфонія духовної та світської влади" та "особлива цивілізація", ієрархізацію та бюрократизацію церкви, непрозорість економічної діяльності церкви, низький рівень освіти й ритуалізацію пастирської діяльності духовенства. Найбільшою критикою зазнав антиєкуменічний напрямок, узятий церквою під впливом фундаменталістських і традиціоналістських угруповань. Серед представників ліберального напрямку в РПЦ переважає переконання в необхідності реформації церкви, зміни радикальної спрямованості та демократизації її структури [Там само, с. 211-214]. Умовно церковними лібералами, що критикують політику РПЦ, можна назвати коло послідовників священика Георгія Кочеткова та активних православних мирян: біблієста А. Десницького, богослова О. Седакову й історика А. Зубова.

Серед фундаменталістів спостерігаються діаметрально протилежні тенденції. Головний напрямок їхньої критики спрямований проти церковних лібералів, що, на думку фундаменталістів, стають провідниками руху до оновлення церкви (за ним консерватори вбачають повернення до післяреволюційного оновлення) й єкуменізму. Центральним елементом риторики фундаменталістів стає прагнення до домінування в церкві ідеалів чернечого життя та орієнтація релігійних нарративів на відродження "золотого віку" російського православ'я зразка XV-XVI століть. У дискурсі фундаменталістів переважають есхатологічні та монархічні нарративи, заклики до покаяння за гріх царевбивства. Ієрархія церкви найчастіше критикується за недостатньо жорстку позицію з вищезгаданих питань, помірковану позицію з питання ІПН (податкових номерів) та глобалізму, зближення з державною владою [Там само, с. 209-211]. Одіозна діяльність деяких церковних фундаменталістів часто стає об'єктом критики та навіть засудження з боку вищої ієрархії РПЦ. Ілюстративним у цьому контексті є казус колишнього єпископа-фундаменталіста Діюмида (Дзюбана). Активний пропагандист фундаменталістських нарративів та критик вищої церковної ієрархії, він нерідко отримував зауваження за свою провокаційну риторику з боку керівництва РПЦ. Поступово конфлікт між буремним єпископом та Синодом загострювався, наслідком чого стало зняття з Діюмида священного сану та відсторонення від керівництва єпархії. У своєму формулюванні із цього приводу Святейший Синод указав, що причиною застосування до Діюмида репресивних заходів стали порушення канонічних норм і внесення спокуси в церковне життя, вчинення канонічних злочинів, що виявилися в наклепі й брехні на адресу керівництва РПЦ, та збудження розкольніцьких настроїв і

дій [2]. Як наслідок, відсторонений єпископ організував власну розкольникську структуру та не визнає прийнятих щодо нього постанов. Цей епізод яскраво демонструє факт категоричності окремих фундаменталістів у взяттю ними критичному курсі.

Щодо консервативної групи в лавах РПЦ варто зазначити, що провідним напрямком їхньої критики стає будь-який прояв церковного радикалізму (лібералізму чи фундаменталізму). На відміну від фундаменталістів та модерністів, серед яких більшість становлять активні православні миряни, це угруповання складається здебільш з освіченого білого духовенства, чийм ідеалом залишається російське православ'я зразка XIX століття. У своїй риторичній вони намагаються балансувати між сучасністю й архаїкою, уникаючи впадіння в модернізм та залишаючись на помірковано консервативних позиціях [6, с. 214]. За певною умовністю до консерваторів, що активно критикують ті чи інші аспекти сучасного церковного життя та політики РПЦ, можна зарахувати відомого місіонера протодіякона Андрія Кураєва.

Особливо активними в спрямованій проти офіційної церкви риторичній є представники неканонічних структур російського так званого "альтернативного православ'я". Загалом сам феномен неканонічних церковних об'єднань у сучасній Росії - своєрідний виклик РПЦ з боку груп духовенства та мирян, котрі категорично не погоджуються з магістральною лінією політики церкви з тих чи інших питань. Важливо зазначити, що ці церковні структури не тільки не підпорядковані РПЦ, а також не визнаються іншими помісними православними церквами. Серед цих квазіцерков немає певної канонічної єдності, а іноді вони взагалі не мають взаємного визнання та євхаристійного спілкування. Щоправда, догматика їхнього віровчення не відрізняється від теології магістральної церкви, що дає змогу вважати ці об'єднання православними, хоч і неканонічними. З огляду на різне історичне походження цих церков та доволі широке різноманіття їх соціально-політичних орієнтацій, слід зазначити, що більшість із них об'єднані критичною риторикою в бік офіційної церкви. Напрямок риторичної, як і у випадку з внутрішньою критикою в РПЦ, існує декілька. Принцип їх розділення, як і у вищезгаданому випадку, - суспільно-політичний. Стосовно представників церков старого обряду та Істинно-православної церкви (ІПЦ), можна говорити про наявність консервативного вектора критики. Водночас послідовники Російської православної автономної церкви (РПАЦ) схильні до більш ліберального курсу [10]. До останніх належать відомі послідовною критикою офіційної церкви священник Михайло Ардов та єпископ Григорій (Лур'є). Також варто згадати таких видатних діячів "альтернативного православ'я", що систематично критикують РПЦ, як священники Яків Кротов (Українська автокефальна церква) та Гліб Якунін (ліберальне крило ІПЦ). Останній, окрім активної дисидентської та політичної діяльності, відомий публікацією оригінального критичного дослідження "Історичний шлях православного талібанства", присвяченого історії розвитку релігійного фундаменталізму та політичного православ'я в сучасній Росії.

Висновки

Феномен критики сучасного православ'я - явище багатогранне та самобутнє. Воно відображає суперечливу ситуацію релігії в сучасному світі. Політичні трансформації, що відбулися на теренах колишнього СРСР, вивільнили широкий спектр соціальних протиріч. Крах радянської світоглядної системи створив певний ідеологічний вакуум, завдання з наповнення якого постало

перед тогочасним російським православ'ям. Обраний під впливом внутрішніх "правих сил" консервативний шлях розвитку поступово ставав усе більш суперечливим та контрастував із ліберальним політичним ландшафтом 1990-х років у Росії. Різкий поворот державної політики в бік консерватизму під час президентства В. Путіна значно вплинув на процес зближення церкви та держави. В офіційній церковній риторичній з'явилися суперечливі, з точки зору багатьох представників ліберально налаштованого суспільства, наративи на шталт "російського світу" та "симфонії духовної та світської влади". При загальному консервативному курсі Росії суспільно-політична роль церкви поступово почала звужуватися до державного інституту поширення консервативної та націоналістичної ідеології. Така суперечлива позиція церкви викликала послідовну критику як із боку представників світського суспільства, так і від різних за походженням та політичною орієнтацією внутрішніх церковних угруповань. Поступово визначилися провідні напрямки розвитку критичної риторичної в сучасному російському православ'ї. Представники секулярного суспільства сконцентрували свою увагу на зростаючому рівні довкола церковного фундаменталізму, політичній та економічній активності церкви, її зближенні з державними структурами та спробах впливати на інститут державної освіти. Останнє питання, з точки зору світських критиків церкви, особливо суперечливе та викликає широкий суспільний резонанс. Ліберально налаштовані члени церковної спільноти насамперед критикують внутрішній консерватизм, відсутність реформ, жорстку ієрархічність, низький рівень просвітницької роботи церкви та появу в церковній риторичній суперечливих наративів. Не залишилися осторонь і більш консервативні кола РПЦ. Головний напрямок їхньої критики на адресу ієрархії церкви - недостатньо жорстка політика щодо церковних модерністів, пасивність у протистоянні з єкуменізмом та глобалізаційними процесами. Своєрідну позицію в дебатах довкола церковного сьогодення займають і представники так званого "альтернативного православ'я". Їхні позиції багато в чому співпадають із переконаннями ліберально налаштованого духовенства та мирян, але в окремих випадках представники невідконтрольних РПЦ об'єднань займають більш консервативну позицію. Ситуація варіюється від політичного вектора спрямованості конкретної громади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верховский А. Политическое православие: русские православные националисты и фундаменталисты, 1995-2001 / А. Верховский. - М. : СОБА, 2003. - 317 с.
2. Журнал № 56 заседания Священного Синода Русской Православной Церкви от 28 июня 2008 года [Электронный ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата - Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/429543.html>.
3. Конституция Российской Федерации. - М. : ЭКСМО, 2014. - 80 с.
4. Костюк К. Н. Православный фундаментализм / К. Н. Костюк // Полис. Политические исследования. - 2000. - № 5. - С. 133.
5. Митрохин Н. А. Клерикализация образования в России: к общественной дискуссии о введении предмета "Основы православной культуры" в программу средних школ [Электронный ресурс] / Н. А. Митрохин - Режим доступа : <http://religion.gif.ru/clerik/clerik.html>.
6. Митрохин Н. А. Русская православная церковь: современное состояние и актуальные проблемы / Н. А. Митрохин. - М. : НЛО, 2004. - 648 с.
7. Митрохин Н. Русская православная церковь - итоги

десятилетия [Электронный ресурс] / Н. Митрохин // Неприкосновенный запас. - 2003. - Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2003/6/mit35.html>.

8. Политика РПЦ: консолидация или развал страны? [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://old.novayagazeta.ru/data/2007/kentavr03/00.html>.

9. Федеральный закон от 26.09.1997 № 125-ФЗ "О свободе совести и о религиозных объединениях" [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_16218/.

10. Шабуров Н. В. Прикладное религиоведение для журналистов / Н. В. Шабуров. - М. : Права человека, 2009. - 254 с.

Шкиль Светлана,

кандидат философских наук, доцент кафедры философии

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев

СОВРЕМЕННАЯ КРИТИКА ПРАВОСЛАВИЯ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

В статье рассмотрено тему современной критики православия в России. Представлена детальная картина феномена религиозной критики в условиях современного социокультурного дискурса, проанализировано несколько ведущих направлений критики православия как со стороны представителей самой церкви, так и со стороны представителей светского общества.

Ключевые слова: православие; современность; Россия; РПЦ; православная церковь; критика.

Shkil Svitlana,

Ph. D. in Philosophy, Assistant Professor of the Philosophical Department

of the National Bioresources and Nature Management University of Ukraine, Kyiv

CONTEMPORARY CRITICISM OF ORTHODOX CHRISTIANITY IN RUSSIAN FEDERATION

The article deals with the topic of contemporary criticism of Orthodox Christianity in Russia. A detailed picture of the phenomenon of religious criticism in today's socio-cultural discourse is presented, several leading directions criticism of orthodoxy, both from representatives of the church, and from among the representatives of secular society is analyzed. Criticism of Contemporary Orthodoxy reflects the contradictory situation of religion in the modern world. The collapse of the Soviet ideological system created a certain ideological vacuum which was to fill the Russian Orthodoxy. Selected influenced by internal "Right Forces" conservative development path gradually became more controversial and contrasted with liberalism 90s in Russia. Sharp government policy in the direction of conservatism during the presidency of Vladimir Putin considerably influenced the process of convergence of church and state. In the official Church rhetoric were conflicting narratives, in terms of many in the liberal society like "Russian world" and "Symphony of spiritual and secular power". In general conservative course of Russia socio-political role of the Church began to gradually narrow to the State Institute of spreading the conservative and nationalistic ideology. This contradictory position of the Church caused a consistent criticism on the part of members of secular society, and by the different origin and political orientation of internal Church groups. Secular society representatives focused on the growing level of ecclesiastical fundamentalism, political and economic activity of the Church, its rapprochement with the state and attempting to influence the institution of public education. Liberal-minded members of the Church community criticized domestic conservatism, lack of reforms, strict hierarchy, low educational work of the Church. Conservative circles of ROC criticized the passivity of the Russian Orthodox Church in opposition to ecumenism and globalization processes.

Keywords: Orthodox Christianity; contemporaneity; Russia; ROC; Orthodox Church; criticism.

REFERENCES

1. Verkhovskiy A. (2003), Political orthodoxy: Russian Orthodox nationalists and fundamentalists, 1995 - 2001, SOVA, Moscow, 317 p. (rus).
2. Register № 56 of the Holy Synod of Russian Orthodox Church from June 28th (2008), available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/429543.html> (rus).
3. Constitution of the Russian Federation (2014), EKSMO, Moscow, 80 p. (rus).
4. Kostiuk K. N. (2000), Orthodox fundamentalism, *Polis, Political Studies*, Vol. 5, p. 133 (rus).
5. Mitrokhin N. A. (2006), Clericalization of education in Russia: a public debate on the introduction of the subject "Fundamentals of Orthodox Culture" in secondary school curricula, Institute for the Study of Religion in CIS and Baltic countries, available at: <http://religion.gif.ru/clerik/clerik.html> (rus).
6. Mitrokhin N. A. (2004), Russian Orthodox Church: the current state and actual problems, NLO, Moscow, 648 p. (rus).
7. Mitrokhin N. (2003), Russian Orthodox Church - the results of the decade, *Emergency ration*, available at: <http://magazines.russ.ru/nz/2003/6/mit35.html> (rus).
8. ROC Policy: consolidation or disintegration of the country? (2007), available at: <http://old.novayagazeta.ru/data/2007/kentavr03/00.html> (rus).
9. Federal Law from 26.09.1997 N 125-FZ "On Freedom of Conscience and Religious Associations", available at: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_16218/ (rus).
10. Shaburov N. V. (2009), Applied Religious Studies for journalists, Prava cheloveka, Moscow, 254 p. (rus).

© Шкиль Світлана

Надійшла до редакції 27.08.2015